

Сучасний стан та проблемні аспекти теорії і практики судової товарознавчої експертизи в умовах воєнного стану в Україні

Карина Бугина

судовий експерт сектору товарознавчих та гемологічних досліджень,
Закарпатський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, м. Ужгород, Україна,
e-mail: Zakarpattia@dndekc.mvs.gov.ua

Людмила Солома

судовий експерт сектору товарознавчих та гемологічних досліджень,
Закарпатський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, м. Ужгород, Україна,
e-mail: Zakarpattia@dndekc.mvs.gov.ua

В умовах воєнного стану важливим є проведення судових товарознавчих експертиз для визначення розміру матеріальної шкоди, завданої, зокрема, унаслідок ведення бойових дій із застосуванням сучасних технічних засобів.

Ключові слова: *судова товарознавча експертиза; об'єкти дослідження; воєнний стан.*

The current state and problematic aspects of the theory and practice of judicial commodity expertise under martial law in Ukraine

Karyna Buhyna, Liudmyla Soloma

In the context of martial law, it is crucial to conduct judicial commodity expertise to determine the extent of material damage caused, including as a result of military actions, using modern technical means.

Keywords: *judicial commodity expertise; objects of research; martial law.*

Судова товарознавча експертиза (далі — СТЕ) активно розвивається і стає особливо важливою в умовах сучасних викликів, зокрема в умовах воєнного стану в Україні. Її еволюція, як і будь-якої іншої науково-практичної дисципліни, зумовлена актуальними вимогами судово-слідчої практики, а також потребами забезпечення безпеки та ефективного функціонування держави в періоди криз. В умовах воєнного стану органи правопорядку і судочинства зтикаються з необхідністю

залучення спеціальних знань у сфері товарознавства, що дає змогу правильно оцінити стан і характеристики товарів та продукції, що ними користуються у сфері оборони та національної безпеки.

Особливу важливість товарознавча експертиза набуває під час розслідування кримінальних справ, таких як розкрадання державного майна, крадіжки, корупційні злочини, а також випадки виробництва неякісних товарів, що можуть створювати

загрозу для безпеки громадян. Зокрема, в умовах воєнного стану це може стосуватися оцінювання якості військового спорядження, медикamentів, продовольства або іншої продукції, що використовується для забезпечення як військових потреб, так і цивільних.

Із розвитком товарознавчої науки і технологій потреба в таких експертизах зростає, оскільки на практиці часто виникають ситуації, коли тільки спеціалізовані знання дають змогу правильно оцінити стан товарів і продукції, що стали об'єктами злочинів. Тому судова товарознавча експертиза є важливим інструментом для виявлення та документування правопорушень, а також для надання обґрунтованих та об'єктивних експертних висновків.

Судова товарознавча експертиза під час воєнного стану набуває особливого значення через необхідність оперативного й точного дослідження пошкодженого майна та оцінювання збитків, завданих унаслідок ведення бойових дій. Інтеграція міжнародного досвіду та налагодження співпраці з іноземними експертними установами сприятиме підвищенню стандартів вітчизняної судово-експертної діяльності. Державна підтримка та фінансування наукових розробок у цій сфері є вкрай важливими для адаптації судово-експертної діяльності до умов воєнного часу [1].

Межі судової експертизи містять: право судового експерта проводити судові експертизи на основі вітчизняного та міжнародного законодавства; забезпечення належного пра-

вового, організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судово-експертної діяльності її суб'єктів (зокрема щодо проведення експертиз міжнародного значення); забезпечення міжнародно-правової (експертної) взаємодії під час проведення судових експертиз [2].

У воєнний час судові товарознавчі експертизи набувають особливої актуальності, зокрема у контексті розрахунку збитків, завданих військовою агресією. Професійна діяльність експертів-будівельників, економістів і товарознавців відіграє важливу роль у процесах оцінювання пошкодженого або зруйнованого майна громадян, що спричинено військовими діями. В умовах воєнного стану значна частина роботи зосереджена на визначенні обсягу збитків від пошкодженого нерухомого та рухомого майна, виробів, товарів і продукції, що належать громадянам або підприємствам. Фахівці за вказаними вище напрямками досліджень займаються розрахунком вартості втрат, визначенням обсягу шкоди та встановленням ступеня пошкодження майна. Товари, що стали об'єктами таких злочинів, часто потребують ретельного дослідження на предмет відповідності маркуванню, стандартам і нормативам, що регулюють їх виробництво, зберігання, реалізацію.

Розслідування масштабних воєнних злочинів вимагає значних зусиль з боку експертів, оскільки такі справи містять велику кількість етапів під час проведення досліджень. Експертам доводиться працювати з різними об'єктами, від побутових товарів

(майна) до будівельних матеріалів та обладнання, що зазнали пошкоджень або знищення внаслідок військових дій. Це створює додаткові виклики для правоохоронних і судових органів, експертних установ, які в умовах обмежених ресурсів повинні оперативно реагувати на численні звернення фізичних та юридичних осіб щодо визначення розміру шкоди.

Діяльність експертів-товарознавців відіграє важливу роль при проведенні аналізу ступеня пошкодженого або зруйнованого майна, тому що такі фахівці мають необхідні знання та досвід для оцінювання різного роду пошкоджень. Це може містити:

- оцінювання ступеня пошкодження: експерт визначає, наскільки серйозно постраждало майно, чи є воно непридатним для користування, або ж його можна відновити, що є важливим етапом для визначення вартості відновлення або заміни майна;
- визначення розміру збитків, тобто точного обсягу шкоди, що була завдана, є ключовим для правильного і справедливого відшкодування збитків; до того ж експерти аналізують не тільки фізичні пошкодження, але й можливу втрату вартості товару або майна внаслідок пошкоджень;
- підготовка доказової бази для судового процесу: товарознавці часто залучаються як спеціалісти та експерти в судових справах, де їх висновки мають важливе значення для визна-

чення обсягу збитків і відповідальності сторін;

- оцінювання відповідності стандартам та вимогам: експерт може перевірити, чи відповідає товар або майно стандартам, прописаним у нормативних документах.

Експертиза такого типу є критично важливою для встановлення об'єктивної вартості майна та правильного визначення причин пошкоджень. Вона сприяє ефективному відшкодуванню збитків, адже без належної оцінки шкоди неможливо визначити розмір компенсації.

Проведення судових товарознавчих експертиз у таких умовах, зокрема в контексті вирішення питань щодо маркування, визначення правильного найменування товару, його призначення, відповідність товарно-транспортним документам, що мають значення для підтвердження фактів збитків та документації, є важливим етапом у багатьох судових справах. Товарознавча експертиза дає змогу не лише правильно ідентифікувати товар, але й оцінити, чи відповідає він встановленим вимогам, як у випадку з маркуванням та документацією, так і з самим товаром.

Варто зазначити, що в Україні нині триває перегляд організаційної системи забезпечення процесуального напрямку, зокрема інституту судової експертизи, в межах реформування судової та правоохоронної системи на рівні національного законодавства. Унаслідок розвитку нових напрямів експертного провадження та розроблення інноваційних методів,

система судово-експертної діяльності розширює свої можливості та стає невід'ємною частиною не лише досудового розслідування та судового розгляду в українських і міжнародних судах, але й застосовується в багатьох інших сферах правоохоронної, господарської і міжнародної діяльності. Тому вона потребує державного регулювання та формування загальнонаціональної політики у сфері інституційних засад здійснення судово-експертної діяльності в Україні [3].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що судова товарознавча експертиза відіграє важливу роль у забезпеченні правосуддя в умовах воєнного стану, зокрема, у розрахунку збитків, завданих військовою агресією різним категоріям громадян або юридичним особам. Її значення зростає у контексті визначення обсягів шкоди, оцінювання пошкодженого майна, товарів і продукції, а також у виявленні порушень, пов'язаних з виробництвом та використанням товарів для потреб оборони та національної безпеки.

Перегляд організаційної системи судової експертизи в Україні, а також розвиток нових напрямів і методів, сприятиме покращенню ефективності цієї важливої діяльності в умовах кризових ситуацій. Вона стає невід'ємною частиною не лише досудового

розслідування та судового розгляду, але й застосовується в різних сферах правоохоронної та міжнародної діяльності. Тому національне регулювання та підтримка судово-експертної діяльності є критично важливими для забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Отже, судові товарознавчі експертизи в умовах воєнного стану сприяють швидкому й точному визначенню обсягів збитків, що дає змогу ефективно відшкодовувати збитки та забезпечувати правосуддя в складних обставинах теперішнього часу.

Перелік джерел посилання

1. Литвиненко Д. О., Шульженко А. В. Судова експертиза під час воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 419—422. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-8/98 (дата звернення: 02.04.2025).
2. Бондаренко-Берегович В. Судово-експертна діяльність в умовах військового стану. *Наукові перспективи*. 2024. № 6 (48). С. 6—10. DOI: 10.52058/2708-7530-2024-6(48)-535-548 (дата звернення: 02.04.2025).
3. Демидова Є. Є., Латиш К. В. Криміналістичні експертизи в структурі судово-експертної діяльності: особливості нормативно-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 403—406. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/89 (дата звернення: 02.04.2025).